

ΣΕΠΤ. 2021

{στο βάθος των περιστάσεων}

Για τη μελέτη της Γενιάς του '70 στη λογοτεχνική αγορά

Αφιέρωμα

Πώς παράγονται και διακινούνται λογοτεχνικά προϊόντα στην αγορά πολιτιστικών αγαθών; Πώς καταναλώνονται και ανακυκλώνονται ένας συγγραφέας (όπως ο Κάλβος), ένα ύφος (καρυωτακισμός), ένα κλίμα (μελαγχολία Δημουλά), ένα εθνικό έργο (*Άξιον εστί*), μια περιθωριακή μορφή (Γώγου), μια στάση ζωής (Χριστιανόπουλος), ένα είδος (στίχοι τραγουδιών); Προτείνω να μελετηθεί η Γενιά του '70 σε αυτό το ερευνητικό πλαίσιο. Για τον λόγο αυτό δεν θα συζητήσω μεμονωμένα άτομα, έργα ή εγχειρήματα, αλλά θα μείνω στο επίπεδο των δυνάμεων και φορέων που θεσμίζουν μια οικονομία και λειτουργούν στην αγορά της ώστε να επικεντρωθώ σε μηχανισμούς και κώδικες. Μιλώντας για τη συγκεκριμένη Γενιά

εννοώ τον κατάλογο των παλαιότερων και επιφανέστερων ονομάτων που εξ αρχής μπήκαν και έμειναν στον κανόνα, και θεωρούνται ακόμα αντιπροσωπευτικοί εκπρόσωποί της.

Η Γενιά του '70 είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα πολιτισμικά φαινόμενα της μεταπολεμικής Ελλάδας ως προς το ότι μια ομάδα συγγραφέων, χαμηλής λογοτεχνικής παιδείας και επίδοσης, πέτυχε συντομότερα από κάθε άλλη να ενταχθεί στον ποιητικό κανόνα. Τα μέλη της ήταν στην πλειοψηφία τους απαιδευτοί και ακαλλιέργητοι στιχοπλόκοι που γοητεύονταν από τη λογοτεχνική σκηνή και φαντάζονταν τους εαυτούς τους ποιητές. Δεν είχαν κάνει αξιόλογες σπουδές, δεν ήξεραν γλώσσες, δεν ταξίδευαν στο εξωτερικό, δεν γνώριζαν την ελληνική ποίηση, δεν παρακολουθούσαν διεθνείς τάσεις, δεν επικοινωνούσαν με ξένους ποιητές, δεν είχαν πολιτιστική ενημέρωση και γενικά έπλεαν σε ένα ομιχλώδες πέλαγος ημιμάθειας, χωρίς μάλιστα αυτό να τους προβληματίζει.* Είχαν μια θολή και ανερμάτιστη ταύτιση με τους μπητ (δηλαδή μια γενιά πίσω) κι αυτό τους αρκούσε. Αν και φιλόδοξοι, γνώριζαν τις πολύ περιορισμένες ικανότητές τους και δεν υπερτιμούσαν τον εαυτό τους –ώσπου κάποιοι κλειδοκράτορες της ποιητικής πολιτείας τους παραπλάνησαν πως άξιζαν πολύ περισσότερο.

Η κατασκευή και το πακετάρισμα της Γενιάς του '70 ήταν αποτέλεσμα ιστορικής ανάγκης και συγκυρίας. Το 1970, όταν σταμάτησε η προληπτική λογοκρισία, ήταν πολλοί εκείνοι που αναζήτησαν το καινούργιο κι αμφισβητησιακό στη λογοτεχνία, η οποία είχε σωπάσει για τρία χρόνια και προσπαθούσε να βρει μια φωνή. Μεταξύ τους ένας νεοελληνιστής, ένας ξεπερασμένος ποιητής, ένας φέρελπις ποιητής, ένας επίδοξος κριτικός, ένας μεταφραστής, ένας πολιτιστικός ακτιβιστής και μια εκδότρια. (Σημασία δεν έχουν τα άτομα αλλά οι ρόλοι και η διαπλοκή τους.). Είχαν όλοι εξαιρετική αίσθηση αγοράς, συναλλαγών και επενδύσεων, και μάλιστα τέσσερις από τους επτά είχαν μακρόχρονες επιδόσεις. Χωρίς να συνεργάζονται στενά μεταξύ τους, αφού ο καθένας είχε ήδη συμμάχους και συμπαίκτες στον τομέα του, οι προσπάθειές τους συνέκλιναν και αλληλο-ενισχύθηκαν.

Οι πρεσβύτεροι υποστηρικτές διακατέχονταν από μια μεγάλη ανησυχία. Γνώριζαν πως η ποιητική αγορά χρειαζόταν καινούργια μεγέθη και προϊόντα και αναρωτιούνταν τι θα μπορούσαν αυτά να είναι. Εξακολουθούσαν να βασίζονται σε δύο εθνικούς ογκόλιθους, τον Σεφέρη και τον Ρίτσο, και αναρωτιούνταν τι θα μπορούσε να τους διαδεχτεί. Είχαν απογοητευτεί από τη γενιά του '50, η οποία ή μίλησε για ήττα ή πειραματίστηκε με τρόπους που δεν κατάλαβε η κρατούσα κριτική (Βαλαωρίτης, Βακαλό, Αραβαντινού, Νικολαΐδης, Κακναβάτος). Είχαν απογοητευτεί ακόμα περισσότερο από τη γενιά του '60 η οποία επικεντρώθηκε στη γλωσσική, ποιητική, ιδεολογική και παραστατική κρίση του μοντερνισμού. Σε μια ώρα εθνικής κρίσης η ποίηση περνούσε τη δική της αισθητική κρίση.

Τότε οι παράγοντες της λογοτεχνικής αγοράς, αντί να αναζητήσουν το καινούργιο σε συγκεκριμένους συγγραφείς ή τάσεις, το κατασκεύασαν ως ένα διαφορετικό προϊόν, μια καινούργια Γενιά. Θα απαριθμήσω ορισμένες στρατηγικές των νέων συγγραφέων και των υποστηρικτών τους, οι οποίες οδήγησαν στην καθιέρωση της Γενιάς του '70.

Χρίστηκαν αμέσως «γενιά» ώστε να αποκτήσουν και την οργανική συνοχή μιας ομάδας και κύρος αντίστοιχο με εκείνο της γενιάς του '30 και της γενιάς του '50. Με αυτό το branding εμφανίστηκαν ως το νέο ποιητικό αίμα («η τρίτη γενιά») και κέρδισαν θέση στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Υποστηρίχτηκαν από ένα ευρύ φάσμα κριτικών, πανεπιστημιακών, δημοσιογράφων και εκδοτών, κερδίζοντας την προσοχή και το σεβασμό ανθρώπων του πνεύματος με δύναμη και επιρροή.

Προβλήθηκαν από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και επειδή το επιδίωξαν συστηματικά και επειδή τα μέσα αναζητούσαν φωνές πολιτιστικής αμφισβήτησης.

Ανθολογήθηκαν τάχιστα ώστε να φανεί η σημασία τους (αφού πέτυχαν άμεση ανθολόγηση) και να μπορούν να πουληθούν φτηνά, με αποτέλεσμα ο καθένας να μπορεί να τους αποκτήσει και να ενημερωθεί για την πιο πρόσφατη λογοτεχνική τάση/μόδα.

Εξέδωσαν δικά τους περιοδικά ώστε να παρουσιάζουν το έργο τους με δικούς τους όρους και να επηρεάζουν την αγορά αποφασίζοντας τι και πότε θα δημοσιευτεί.

Εισέδυσαν σε κάθε είδους λογοτεχνικούς θεσμούς: άνοιξαν βιβλιοπωλεία, δημιούργησαν εκδοτικούς οίκους, έγιναν σύμβουλοι σε υπάρχοντες οίκους, συνεργάστηκαν με λογοτεχνικά ένθετα, συμμετείχαν σε ετήσιους απολογισμούς, και γενικά απέκτησαν πολύπλευρη θεσμική αξιοπιστία και εξουσία.

Επιδίωξαν την τακτική δημόσια και κοινή παρουσία τους. Τους εύρισκες παντού καθώς κυκλοφορούσαν πολλοί μαζί σε συγκεντρώσεις λογοτεχνών, διανοουμένων, εικαστικών και άλλων που διέθεταν πολιτιστική ισχύ ώστε να φαίνεται πως ασκούν επιρροή στους χώρους όπου παίρνονται μείζονες αποφάσεις.

Εμφανίστηκαν με μεγάλη ομοιογένεια γλώσσας και ομοιομορφία ύφους, βασισμένες στην προφορικότητα και την πεζολογία, ενισχύοντας έτσι την εντύπωση ότι αποτελούσαν ενιαία

τάση και αποθαρρύνοντας αρχηγικές φιλοδοξίες.

Άφησαν να θεωρηθεί η σαχλαμάρα ειρωνεία, το καλαμπούρι σάτιρα, η ασχετοσύνη αμφιβολία, η αταξία ανατροπή, φροντίζοντας να τους βρίσκουν αξιαγάπητα απροσάρμοστους όσοι διαμόρφωναν τη φιλελεύθερη πολιτιστική γνώμη, πεποιθήση και προτίμηση.

Εγγυήθηκαν τη συνέχεια του ελληνικού συντηρητικού μοντερνισμού καλλιεργώντας έναν μετριοπαθή υπερρεαλισμό που δεν αποξένωνε ούτε απειλούσε κανέναν, προσέχοντας να μην ασκήσουν κριτική σε αξίες ή θεσμούς.

Άντλησαν θεματικά από έναν μικρόκοσμο υπαρξιακών απογοητεύσεων και πούλησαν ακίνδυνη αμφισβήτηση, εκφράζοντας μια κοινωνική άρνηση που η αγορά και το καλλιεργημένο κοινό μεγαλοποίησαν σε πολιτιστική αντίσταση.

Η αντίσταση αυτή ήταν εύλογα βραχύβια. Με την πτώση της χούντας η Γενιά του '70 έχασε τα ιδεολογικά ερείσματα και το πολιτιστικό της κεφάλαιο, και αποσυντέθηκε σε μεμονωμένες εσωστρεφείς ποιητικές πορείες, πολλές από τις οποίες σύντομα διακόπηκαν.

Έχοντας ενταχθεί από πολύ νωρίς στην ιστορία της μεταπολεμικής λογοτεχνίας, εξακολουθεί να παραμένει σημείο αναφοράς, ακόμα και θέμα αφιερωμάτων, αλλά δεν ασκεί κάποια αξιόλογη επίδραση. Αγνοήθηκε τόσο από τη γενιά του 1980 όσο κι από εκείνην του 2000, και απομνημειώθηκε ως ανενεργό κατάλοιπο μιας συγκεκριμένης πολιτιστικής στιγμής και λογοτεχνικής εμπορευματοποίησης.

Η ανωτέρω προσέγγισή μου ανήκει στον κλάδο των πολιτισμικών σπουδών που μελετά τις δομές και λειτουργίες του λογοτεχνικού πεδίου όπου διακυβεύεται τι πωλείται και τι καταναλίσκεται ως λογοτεχνία, πώς νομιμοποιούνται και αμφισβητούνται οι αισθητικές αξίες, πώς καθιερώνεται και υπονομεύεται ο λογοτεχνικός κανόνας. Είναι μια προσέγγιση που χρησιμοποίησα στο πρώτο βιβλίο μου, *Literature as National Institution: Studies in the Politics of Modern Greek Criticism* (Princeton University Press, 1988), καθώς και σε πολλά κατοπινά δημοσιεύματα. Με παρόμοιο τρόπο θα μπορούσαν να μελετηθούν και άλλες γενιές, σχολές, τάσεις, αξίες και συναφή φαινόμενα στην ιστορία των γραμμάτων και της λογοισύνης.

* Στον κατάλογο των εξήντα τουλάχιστον ποιητών υπάρχουν φυσικά και μερικές εξαιρέσεις,

όπως (αλλά όχι μόνον) οι Ευγένιος Αρανίτσης, Νάσος Βαγενάς, Πάννης Βαρβέρης, Γιώργος Βέης, Βερονίκη Δαλακούρα, Δημήτρης Καλοκύρης, Διονύσης Καψάλης, Μαρία Λαϊνά, Κώστας Γ. Παπαγεωργίου, Πάννης Πατίλης, Ντίνος Σιώτης, Άντεια Φραντζή, Γιώργος Χουλιάρης και Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου.

004, Βασίλης Λαμπρόπουλος, Γενιά του 70

Επιστροφή στην αρχική

Φρέαρ

«...είμαι η επίθεση της ελευθερίας στις σκληρές καρδιές και το ποίημα που δύσκολα ακούγεται....»

Τζακ Χίρμαν
(μτφρ. Χρίστος Αγγελακόπουλος)

Αναζήτηση...

Ακολουθήστε μας

Το blog μας

